

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1).
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Koŝty wydawannia pakrywajuc składki.
Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał.,
na 3 miesiacy — 1 zał.

Сутнасьць акту 25.III.18. 25 sakawik — narodnaje ŭwijać biełarusau.

З году ў год сьвяткуем дзень 25.III, як дзень беларускага нацыянальнага сьвята. У дзень гэты, 17 гадоў таму, Беларускі Народ праз вусны сваіх лепшых сыноў выявіў свой Найвялікшы Ідэал: абвесьціў Незалежнасьць Беларусі. Маючы гэты Ідэал, народ наш рабіў магчымыя сабе захады, каб яго здзейсьніць, каб зрабіць яго сапраўднасьцяй. На жаль, сілы аказаліся яшчэ за слабыя і Ідэал Незалежнай Беларусі покульшто так Ідэалам і астаўся, заахвочваючы Беларускі Народ да далейшай вытрывалай працы і барацьбы за сваю Незалежнасьць у будучыні.

Ідэал гэты ня ёсьць мёртвай формулай. Не. Ён жывы, актуальны і штораз больш захапляе масы Беларускага Народу. Жывучасьць і актуальнасьць гэтага Ідэалу відацца хоць-бы й з таго, што з аднаго боку ўсё беларускае нацыянальнае і незалежнае грамадзянства стойка і рашуча яго бароніць і астаецца яму верным, а ўзноў з другога боку — ворагі гэтага Ідэалу, прадусім беларусы камуністы, так-жа рашуча і заядла яго ганьбяць і паборваюць. І гэта зразумела: — тыя сярод беларусаў, што прызнаюць беларускі народ і для яго добра працуюць, бароняць так-жа й найвышэйшы Ідэал гэтага народу, а тыя, што агулам не прызнаюць ніякай нацыі, а ў тым ліку і беларускай, Ідэал гэты ганьбяць і топчаць.

Прыгледзімся да сутнасьці Ідэалу, абвешчанага актам 25.III.18.

Камуністы цьвердзяць, што Ідэал гэны замест шчасьця беларускаму народу вясьціць у будучыні капіталістычны буржуазны грамадзкі лад, а знача нясе з сабой крыўду і нядолю гэтаму народу. Тымчасам так ня ёсьць. Ідэал 25.III нясе нашаму народу прадусім волю, каб ён сам сабе завёў такі грамадзкі лад, які ён захаце і які будзе ўважаць за найбольш для сябе карысным.

Далей тыя-ж камуністы ганьбуюць актам 25.III затое, што быццам ён нясе Беларусі перастарэлы і шкодны для працоўных палітычны лад, як дэмакратычная рэспубліка, прытым варожая да Расеі, а збліжаная да Польшчы і да дзяржаў Зах. Эўропы. Вось-жа й тут ня так. Акт 25.III не азначае ніякага канкрэтнага палітычнага ладу, не нясе з сабой ніякіх так званых палітычных орыентацыяў, ані тым больш ня мае ў сабе нейкіх варожасьцяў да якога суседняга народу. Акт 25.III нясе Бела-

рускаму Народу прадусім волю выбраць сабе такі палітычны лад, які яму найбольш да ўспадобы і які яму быў-бы найбольш карысны.

Сутнасьць такім чынам Ідэалу акту 25.III у тым, што ён імкнецца да таго, каб Беларусь у сваіх этнографічных межах была ад пастароньняй сілы незалежнай: грамадзка-палітычна, культурна і эканамічна. Гэта-ж бывае з якім народам тады, калі над ім ніхто не пануе, а калі ён усім сваім жыцьцём кіруе сам. Гэткія-ж Ідэалы нясе з сабой акт 25.III і беларускаму народу. У гэтым і сутнасьць гэтага Ідэалу, а рэшта — пабочныя да яго дадаткі. Знача, калі-б народ беларускі стаўся незалежным, ён тады сам сабе выбраў-бы грамадзкі лад унутры, можа нават савецкі, толькі напэўна адкінуў-бы дыктатуру над сабой партыі камуністых і не аддаў-бы зямлі ў ніякія калхозы ці саўхозы, а так-жа сам сабе выбраў-бы і палітычных саюзнікаў з суседніх народаў, бо палітычнае жыцьцё якога народу тады ёсьць нармальным, калі народ будучы ўжо незалежным ідзе ў саюзы з іншымі народамі, а не наадварот.

Гэткая ў агульных славах сутнасьць Ідэалу акту 25.III. Сутнасьць гэта апіраецца на кожнаму зразумелым праве прыроды і насправядлівасьці. Калі жыцьцё нашага народу ўстаўлена ў рамкі праціўнага акту 25.III, як напр. у Савецкай Беларусі, дык там гэтага народу адбываецца яўная эксплёатацыя і жыць ён змушаны там у звычайнай няволі, як-бы ў даўнейшай паншчыне.

Незалежнасьці, вынікаючай з акту 25.III, вымагае так-жа й дух часу. Усе народы на ўсім сьвеце: белыя, чорныя, жоўтыя, чырвоныя або праз працу й барацьбу ўжо здабылі сабе незалежнасьць, або для яе далей працуюць і за яе борацца, праліваючы часта кроў сваю.

Ад людзей урэшце пастароньніх, нават ня ворагаў нашых, можна часта пачуць заклік, што Ідэал незалежнасьці Беларусі — гэта ўтопія, гэта ніколі не выканальная фантазія. Нічога. Гэтаксамы ўтопіямі называлі незалежніцкія імкненьні шмат-шмат якіх народаў. Аднак прышоў час і гэныя ўтопіі сталіся фактам. Мы верым, што так будзе і з Беларускай Народнай. Калі толькі народ наш праймецца наскрозь ідэалам сваёй незалежнасьці і яксьлед зразумее ўсю

Праходзілі вякі. Паўставалі і хінулі народы. Развіваліся культуры і цывілізацыі.

Народы, што развівалі свае ідэалы і не сьчадзілі на гэта сваіх ач-вух, пры жыцці даўжэй вытрывалі. Народы, што свае ідэалы захабілі, даўно ўжо жыць перасталі.

Біларускі народ, глядзячы ў прошлае, прайшоў шляху школу жыцця народаў у гісторыі. Ён ведае, чаму такімі былі Хрэкі, або Рымляне, што такія былі Егіпці, Вавілонія, Еўропа, або Азія. Цяпер біларускі народ жыцьцём найбольшым жыццём і творыць сабе свае высокія ідэалы. За гэтыя свае ідэалы біларусы здолны нясці на аўтар сваёй Бацькаўшчыны вялікія з імі ач-вухі.

25 sakawik dla biełarusau — heta duchowaje bahaćcie narodu, heta nacynalnaje biełaruskaje ŭwijać. Hety dzień, byccam najjaśniejšaja zaranačka, ŭwijać nam niezaležnaść Biełarusi. Heta dzień, u jakim biełaruskija i- dэалы macniejuc, razwijaucца i tworać dziwy. 25 sakawik — heta duchowy skarb naŝ, heta sapraŭdny naŝ darahi dyjamant. Na hetym wažnym ŭwijać my biełarusy dobra paznalisia. Da jaho my prywiazujemsia ŭtoraz macniej, ŭtoraz žywiej, šyrej i hlybiej my jaho razwijaem i ŭtoraz lepš my z jaho karystajem.

U dzień 25 sakawika biełaruskaja matka uspaminaje swaim dzieťkam pra biełaruskaje nacynalnaje ŭwijać. Ab im i biełaruskija baćka čytaje dzieťcam u hazecie, або ў knižcy. Spatykajucca na wulicy susiedzi i talkujuc ab swajej niezaležnaści. Biełarusy jduć u hety dzień u ŭwijaćni i molacca tam za baćkaŭščynu swaju Biełaruś. U hety dzień pryhladzicca tolki biełarusam! Jakija jany paważnja, zadumanyja; bolš wiasiołyja, jak sumnyja. Ciapier biełarusy nadta rwucca da swaich niezaležnickich i- dэалаў i ŭhanajucca za niečym lepšym, wyšejšym. U heta swajo ŭwijać biełarusy najlepiej paznajuc samych siabie i pakazywajuc siabie ŭsiamu ŭwijać — kim jany joŝ i kudy jany imknucca.

Ciž my zličym, skolka nowych dumak kinuť biełarusam 25 sakawik? Skolka pabudziť synoŭ biełaruskich da nacynalnaj ŭwijać, skolka razwieuť čornych dumak zmučanym dzieťkam Biełarusi, skolka z ich wyhnaŭ bieznađziejaści? 25 sakawik — heta najščaśliwiejšy dzień dla biełarusau. Tut rodzicca biełaruskaja dumka, tut jana ŭ žyćci prajaułajeccca.

25 sakawik, jak u lustry, pakazywaje nam usie naŝy duchowyja bahactwy. U hetym dñi čvstyja, jak kryŝtal, pierad nami adžywajuc niezaležnickija biełaruskija dumki. Za imi my ŭ haru rwioimsia. My idziom napierad.

Na uschodzie Europy, pamiž inšymi narodami, los biełarusau — heta

welič i wažnaść jaho i kałi nastupajuc adpawednyja warunki, dyk Незалежнасьць гэню ён здабудзе напэўна. Фактам-жа незапярэчным ёсьць, што прадэс правіканьня нашага народу зместам Ідэалу акту 25.III сапраўды адбываецца. А ў гэтым і з-рука Незалежнасьці Беларусі ў будучыні.

los wyniatkawy. Kali inšyja narody paŝla suŭwietnaj wajny pryšli da swajej niezaležnaści, to jaŝče Biełaruś hetaha ŭščaścia nie aŝiahnuła. Biełarusy i paŝla aŝalisia narodom niesamostojnym. Ale ciapier ŝlach pierad nami duža jasny, daroha nam dobra pracioraja. Zdaŭyli siabie swabodu inšyja narody — zdabudzim siabie i my!

Sioŭnia na 25 sakawika dla biełarusau niama hranic, ani prastoru. U hety dzień jany ŭsie zlučanyja adnej biełaruskaj dumkaj — niezaležnickimi i- dэаламі. Usie iduc na front, baroniačy hetaj dumki. Biełarusy ŭ hety dzień adkidajuc ad siabie ŭsio staroje, usio, što dahetul mučyła i hnula. Ciapier dla biełarusau kančajucca wiaki niawoli, bo biełarusy ŭwijać 25 sakawik. A ŭ hetym ŭwijać biełaruskaja siła i bahaćcie!

D—a.

25.III.1918. — 25.III.1935.

У дзень дваццаць пятага сакавіка, семнаццаць гадоў назад, у сталіцы нашае Краіны Менску, спакойная і маўклівая Беларусь вуснамі сваіх лепшых сыноў сказала станоўчыя і важкія словы: ад гэтага часу я пярываю нявольную мяне сувязь з Расейскай Імпэрыяй і абвешчаю сябе вольнай і незалежнай. Пярываю лучнасьць і з тымі, якія на працягу вякоў, трымаючы сыноў маіх у панавольні, пазбавілі мяне самастойнага бытаваньня. Я ўваскросла і ад гэтага часу варочаюся на пачэснае месца сярод другіх вольных народаў і распачынаю вольнае і незалежнае жыцьцё. Такая ёсьць мая апошняя і безпаваротная воля, якую мусяць ушанаваць усе народы, а на верных сыноў маіх накладваю абавязак волю маю выканаць бязспрэчна.

Семнаццаць гадоў таму пачалася новая эра ў жыцьці панавольнай Беларусі. Адкрылася новая бачына ў жыцьці Беларускага Народу.

Дзень гістарычнага акту абвешчання нашае Бацькаўшчыны вольнай і незалежнай мусіць стацца для кожнага вернага сына нашае зямелькі ня толькі днём нацыянальнага сьвята, але і днём нацыянальнага абавязку.

Цяжкі шлях вызваленьня. І не адна тысяча змагароў заплаціла сваім жыцьцём на працягу семнаццаці гадоў за сьветлы ідэал і яшчэ не адна тысяча зложыць на аўтар сваё жыцьцё за родную зямельку. Няраз пастараюцца нашыя ворагі нас перамагчы і замяніць нам дні ў чорных ночы, але будзе-ма бароцца. Змаганьне за здзейсьненьне наложаных на нас абавязкаў актам дваццаць пятага сакавіка ня спынема. Душы сваеяе біларускай нікому не аддамо і, выконваючы сьвяты абавязак, бязупынна, яшчэ з большым напружаньнем, будзем працярабляць царністы шлях, па якому прыйдзе нашае нацыянальнае і соцыальнае вызваленьне, прыйдзе нашая Бацькаўшчына вольнай і незалежнай.

Антон Паддубіч.

Інститут Гаспадарки і Культури.

Z hazet.

Ci tolki ū Azii i Afrycy?

Wilenskaje abšarnickaje „Słowo“ (z dnia 15.III. h.h.) u pieradawicy raz-wiejaże nad demoralizacyją, jakuju siejać eŭropejskija narody pasiarod-žoŭtych i čornych narodaŭ Azii i Af-ryki, dyslejać z tej metaf, kab hetyja narody lahčej działać u swajej za-leżnaści i ekspluatawać ich.

„Hady, jakija nadychodziać—piša „Słowa“ — buduć hadami emancypacyi, rewalucyi i wyswabadžańnia čornych ižoŭtych. Naša h. zn. eŭropejskaja palityka adnosna Afryki i Azii była niahodnaj, hłupa i złoju... My, heta značyć Eŭropa, niščym, raskła-dajem usie moralnyja siły ū afrykan-ska azijskich hramadziaństwach... Pa-siarod zdolnych da lepšaha žyćcia na-rodaŭ my niščym i moralna raskłada-jem, padkuplajuć i addzialajuć ad narodu tonki sloj arystakracyi razam z dynastijami; my raskładajemy mo-ralna ich relihijnyja arhładajacyi. Ta-kim sposabam astajecca tym hrama-dziaństwam „tabula rasa“ (niezapisa-naja tablica abo jnakš kažućy „pusta-ta“), na jakoj moža pryniaccia i ūzra-sci tolki balšawizma!“

Światyja słowy! My redka kali zhadžajemsia z „Słowam“, ale tut poŭnaściu paćwiardžajem niahodnaść eŭropejskaj palityki adnosna niaščas-nych narodaŭ Azii i Afryki.

Tolki tut paŭstaie ū nas sumniŭ i my chacieli-b pastawić „Słowa“ py-tańnie: Ci hetkaja podłaja, hłupaja i złaja palityka, jakaja demoralizuje i raskładaje zdolnyja da lepšaha žyć-cia narody tasujecca tolki ū Azii i Af-rycy, ci tasujecca jana tak-ža ū Eŭropie? A moža jaje i šukać daloka nia?

Dalej „Słowa“ praročyć, što An-hlija, Francyja, Holandyja i Italijska, jak najbołšyja działy, buduć prymuša-ny natużyć usie swaje siły, kab aba-ranić swajo ūładańnie ū Azii i Af-rycy, bo padniawolenyja narody ū sko-rym časie wystupać na raščuče zma-hańnie z swaimi hnibielami.

I tut „Słowa“ stajecca dla nas niezrozumiełym. Zamiešta taho, kab zmiaknić eŭropejskaj działy, buduć prymuša-ny natużyć usie swaje siły, kab aba-ranić swajo ūładańnie ū Azii i Af-rycy, bo padniawolenyja narody ū sko-rym časie wystupać na raščuče zma-hańnie z swaimi hnibielami.

Karotkaje raz'jasnennje.

(Цэнтральны Беларускі Праваслаў-ны Камітэт — мянюшка!)

Полёнофілскі „Родны Край“ (№ 5—1935) зьямшае ананімнае „адкрытае“ пісьмо, падпісанае мя-нюшкай — *Прэзидыюм Цэнтраль-нага Беларускага Праваслаўнага Ка-мітэту*, — у якім столькі сэнсу, колькі ў сэктанскай рэлігійнай фі-лязофіі.

Каб ня ўводзіла гэнае пісьмо людзей у блуд — крыху раз'яс-няем яго.

1) Цэнтральны Беларускі Пра-васлаўны Камітэт — гэта назой даў-но фактычна неіснуючай аргані-зацыі.

2) Хто цяпер крыеца пад мя-нюшкай „Прэзидыюм Цэнтральнага Беларускага Праваслаўнага Камітэ-ту“ — беларускаму грамадзянству няведама!

3) Гэтай мянюшкай ужо не-калькі гадоў нехта падпісвае роз-нага характару мэморыялы, адоз-вы, заклікі, рэзалюцыі, пратэсты, а цяпер падпісаў „адкрытае“ пісьмо.

4) Мы ведаем, як адна асоба, назовам — мянюшкай „Цэнтраль-ны Беларускі Праваслаўны Камітэт“ спекулюе на віленскім рыначку — сюлячы фантастычную, да ўсяго прядатную, нейкую містычную сі-лу, гэтага неіснуючага камітэту.

5) Гэтая фірма — назой быў ужо і на рынку Уніі — нясумлен-ны спекулянт сюліў і там гэтыя таёмныя сілы на ўслугі шырэньня унійнай акцыі.

У №11 „Бел. Крыніцы“ у арты-куле „Беларуская рэлігійная спра-ва“ мы пісалі не аб неіснуючым „Цэнтральным Беларускім Права-слаўным Камітэтам“, а пра склад „праваслаўнага аб'яднаньня“ ці праваслаўнага к-ту, што форма-ваўся нядаўна ў санацыйным заву-лачку, пад паводарствам „права-слаўнага“ Р. Астроўскага.

Уважаем, што ўжо будзе ясна. А калі будзе гэтага мала, паясьнім шырэй. Цітовіч.

адраджаючыміся народамі Azii i Af-ryki... Hetakim paradkam „Słowa“ pačalo „za zdrowije“, a končyla „za upokoj“ narodaŭ Azii i Afryki. I ci tolki Azii i Afryki? —j—

Z litoŭskaha školnaha frontu.

„Viln. Rytas“ Nr. 22 siol. h. padaje nastupnuju wiestku: „Wilenska-je litoŭskaje prawisietnaje T-wa „Ry-tas“ 11.III. siol. h. z Wilenskaj Škol-nej Kuratoryi atrymała pawiedamle-nie, što ū 1935/36 školnym hodzie začyniajucca nastupnyja pačatkawaja školy: u Kabielah, Šklerach, Mustej-kach i ū Margionach. U pawiedam-leńni zaznačany i pryčyny zakryćcia henych školaŭ, a imienna: niedakładna napisany statuty, „Rytas“ nie dało da-statačnej gwarancyi, što zmoža ūtrymać školy, i ūrešcie — „Rytas“ nie dało pad školy adprawiednych pamiaščeń-niaŭ.

Adnačasna ū henym pawiedam-leńni Kuratoryi patrebawala ad „Ry-tas“ u praciahu dwuch mieściacaŭ spo-ud dla swaich školaŭ usie warunki, pradbačanyja zakonam z 1932 h., u nastupnych mieściach: u Wicunach, Mašnytach, Narawach, u II Kabielah, Ašašnykach, Tiltach, Požemach, Šumy-Krionšlach i ū Kanawach.

Painfarmawaŭšysia — piša dalej „Viln. Ryt.“ — u hetaj sprawie ū ura-dzie „Rytasa“, dawiedalisia my woš što:

1) dla čatyroch zakrytych školaŭ statuty Kuratoryi byli ūručany dwa mieściacy tamu; „Rytas“ swaich pry-račeńniaŭ što da ūtrymańnia školaŭ za-siody datrymliwala i dalej zmoža da-trymać; niedachopy pamiaščeńniaŭ, na jakija pakazali kamisii, u paraŭ-nańni z usim upradkawawieć školaŭ, jošč susim naznačnyja;

2) što da wymahańnia zastasa-wać u wašmloch školaŭ zakon z 1932 h., „Rytas“ wykanała abo wy-kanaje swaim koštam usie warunki, z wyniatkam zamnoha wymahanaj pa-praŭki pamiaščeńniaŭ, nieapiortaj na zakonach; wymahańniaŭ što da pa-miaščeńniaŭ, wiedaŭšysia Kuratoryi na-stroj da litoŭskich školaŭ, „Rytas“ nia dumaje, što zmoža wykanać.

Takim čynam, z isnujučych u he-tym hodzie 15-ci školaŭ „Rytasa“ u na-stupnym hodzie, treba spadziawacca, budziem mieć tolki 3 školy“.

Słowam, usio prosta i jasna; ko-mentary lišnja.

P. Ł.—č.

За беларускі тэатр.

(З прычыны 25-тыя ўгодкі).

Віленскія беларусы ў нядзелю 17 г. м. сьвяткавалі 25-тыя ўгодкі першага легальнага беларускага прадстаўленьня.

25-це гадоў таму назад (да-кладна — 12 (25) лютага 1910 г.), у залі гэтак зв. Палескага Клубу (сягоння заля віленскай літоўскай гімназіі) першы раз адбылася ле-гальная вечарына, у праграме якой была зьбеларушаная праграма Кра-піўніцкага „Па рэвізіі“, хор пад кі-раўніцтвам Л. М. Рагоўскага паяў-беларускія народныя песні, а Іг-нат Буйніцкі з асобею і дабры-мі асобамі знаёмых гасцей з бела-рускімі народнымі танцамі — Ля-воніхай, Юркам, Мяцеліцай... Ду-шой прадстаўленьня быў нябожчык Бурбіс і Фр. Аляхновіч. Гэты апош-ні працуе на беларускай сцэне да сягоння, а знача таксама сьвяткуе 25-тыя ўгодкі свае працы на ніве тэатру.

Юбілейны вечар 17 г. м. па-чаўся рэфэратам грам. В. Грышке-віча, які і пазнаёміў прысутных з гісторыяй і сучасным станам спра-вы беларускага тэатру.

Наступным пунктам вечара бы-ло прадстаўленьне. На сцэне пака-заны былі 3-ці акт драмы юбілята Фр. Аляхновіча „Цені“ і „Чорт і баба.“ У выкананьні з значным сё-летнім прадстаўленьнем 12.135. Толькі, чаму „Цені“? Чаму „Чорт і баба“?

Пры гэтым, і з драмы „Це-ня“ былі адыграны ўсяго толькі тры акт і глядзельнік ня меў ні-якае цэласьці.

Трэцім пунктам праграмы ве-чара было выступленьне хору па-кіраўніцтвам грам. Р. Шыры. Асо-ба рэгент даволі кажа аб тым, што перажывалі прысутныя пры-слухоўваючыся да стройных гукаў беларускай народнай песні. А пес-няй нашай можам сапраўды гар-дзіцца. Толькі-ж трэба для яе пра-цаваць, працу гэту арганізаваць і яе шанаваць!

Пры самым канцы вечара вы-ступілі на сцэну катыры пары тан-цораў, каб паказаць прысутным, як выглядае беларускі народны та-нец „Лявоніха.“ Трэба прызнаць, што паказалі вельмі ўдала, за што

Wincuk Adważny.

Chłapiec.

P O W I E Ś Ć.

VIII. Hdzie kryūda, hdzie praūda?

— Ksiondz Hałuz, dawiedaŭšysia ab usim, pastanawiŭ razhawarycca z inspektaram. Ale cia-pier rasprawa z inspektaram była wielmi trudnaja: umacawany tymi papierami, jon čuŭsia takim mian-ny, što trudna bylo dastupicca; dyk hawaryŭ z ksian-dzom Hałuzaj wysokim tonam i wostryimi sławami.

— Wy, palaki, majecie nadta wialikija na-dziei, — kazaŭ, jedka ūsmichnuŭšysia, inspektor: — tut wam nia „świenta Polśca“, ale Wialikaja Ra-siej! Nie daremna my palikali swaju kroj za he-ty kraj A zrešta, — hawaryŭ inspektor, paprawiŭ-šy akulary i pawysiuŭšy i tak uжо wysoki ton, — zrešta, ja tut adzin haspadar u hetaj škole: ja — in-spektor! Ksiondz, jašče wielmi małady: ja — in-spektor, maješ prawa miešacca ū maje školnyja abawiazki? Ja prykazaŭ wučniom chadzć u cerkww, dyk jany pawinny mianie słuchać, a nikomu dru-homu tut dzieła nia ma.

— Ale ja maju prawa zastupacca za swaich wučniaŭ, — kazaŭ spakojna, ale stanoŭka ksiondz Hałuz, — bo hetyja wučni-kataliki, a ja ksiondz i wučyciel relihii ū hetaj škole. Inspektor maje prawa nakładać tolki školnyja abawiazki, ale nia relihijnyja: hetyja naležać da kaścioła.

— Chi, chi! jakija nawučnyja wywady mała-doha ksiondz! — pieradrażniŭ inspektor.

— Logika i sprawadliwaść abawiazywaje nia tolki maładych, ale i starych: ja apirajusia na za-kony przyrodnyja, Bożyja i ludzkija. Kożny čalawiek maje prawa da swajej wiery i swajej mowy, a wy tut prociŭ katalikoŭ pačali zmahańnie. Čamu-ž wy żydoŭ nia prymušajećie chadzć u cerkww i piajać u carkoŭnym chory? Żydom nawiet nie każyćie ū subotu pišać, a nas prymušajećie łamać samyja najwaźniejšyja zakony našaha sumleńnia! Heta jaŭ-na nieszprawadliwaść. Kali tak, dyk ja zabaranju wučniom-katalikom chadzć u cerkww.

— Moža jašče, ksiondz, prykažaš wučniom iści „do lasu“ i zrabić paŭstańnie, i adbudawać Polść u hranicach 1772 hodu? Što-ž my tahdy zro-bim? Prapadzie, značyć, Wialikaja Rasiej!...

32)

Inspektor jaŭna wioŭ da razrywju; ale ksiondz Hałuz pastanawiŭ ścierpieć usiakija prytyčki i wy-trywala baranić swaje prawa.

— Ja tut hawaru z p. inspektaram, — kazaŭ jon, — ab swawach relihijnych, a nie palitycznych. Ja ū palityku nie miešajusia i na paŭstańnie nie pajdu. Dyk da čaho tut miešać Polść? Zrešta ja sam nie palak, a biełarus.

Oj, oj! a heta što jašče takaje, nowaje? — za-hamaniŭ zdziŭleny inspektor i, paprawiŭšy akulary, pahladzieŭ uważna na ksiondza.

— Jakto, „nowaje“? — kazaŭ spakojna ksiondz Hałuz: — saŭsim nia nowaje, ale wielmi storoje. Ci pan inspektor — čalawiek intelihienny — nia čuŭ, što jošč biełarusy i što kraj naš nazywajecca Biełarus? Pahladzi, pan, u biełarusy!

— Nu, u gieografii Biełarusy niby jošč, — pry-znaŭsia inspektor, — ale pa-praŭdzie, na praktycy, nia ma nijakaj Biełarusi i nie pawinna być! Na što jana nam? Pawinna być adna Wialikaja i Niepa-dzielnaja Rasiej!.

— Adzin pjany kazaŭ, što čalawieku niepa-trebny nos i prasiŭ druhoha pjanicu, kab jamu ad-kusiu. Tak i heta: Boh lepš wiedaŭ, ci Biełarus patrebna na świecie, dyk jaje stwaryŭ, a nam daŭ asobnuju mowu. I wot 90 procentaŭ waŭnych „uč-niaŭ haworyć u chacie z bačkam i pabełarusku, a nawiet i tut pamiž saboj u škole. Dyk i na prak-tycy jošč Biełarusi!

— Heta ūsio waša polskaje intryha, — kazaŭ inspektor: — nia ma nijakaj biełaruskaj mowy. A he-ta, što jošč, heta nia mowa, ale nieki papsuty żar-hon. Usie biełarusy — ruskijska, a wy ich robicie palakami.

— Ja ū swaim žyćci nikoha palakom nie zra-biŭ, — kazaŭ ksiondz Hałuz: — heta nie maja zadača. Katalicki kaścioł wučyć, što kożny pawin-nien być tym, jakim jaho Boh stwarw. Ale ja wa-ročajusia da sprawy relihijnaj: panie inspektor, nie pieraciahajacie struny — ja was prašu — nie pa-syľajcie katalikoŭ u cerkww!

— A ja prašu, — kazaŭ inspektor, — kab ksiondz nie miešaŭsia ū maje sprawyl!

— Dyk tahdy ja damahajusia i protestuju, — kazaŭ ksiondz.

— A, heta znamianitaje polskaje „weto“ — „nie pozwalam!“; jano przywališci da razwaŭ-waŭ Polścy...

— Ja zabaranju wučniom chadzć u cerkww i jany nia pojduć.

— Ach, tak? Dobra! Wot heta jakraz mnie na ruku. Heta značyć, što ksiondz buntuješ wučniaŭ prociŭ školnaj ułady, a ja heta jošč asobna pa-raŭki u rasiejskich zakonach, na jaho wiedaju. Dobra! — Wy, gaspada učyćcia, słysali? — žwiarnuŭsia jon da wučycialoŭ.

— Da, dal ja słysaŭ: ja pierwyj świđietiel, — pašplaŭšy paćwiardzić śliwa, katory pilna sačyŭ za cełaj spřečkaj. Jon daŭno chaciŭ umiašacca ū hu-tarku i pamahać inspektaru, ale toż znakam pak-ażu nie miešać. Naahut śliwa zdoła mieć zab-da ksiondza Hałuzy i padjudżywaŭ inspektara; prob-awaŭ taksama i sam ksiondzu padcinać, ale Ha-łuz udmieŭ absadzic jaho na miejcy i wywieści ū usiaho abarotu sprawy, kab adamšćicca choć hetak.

Tymčasam Maznycyn (jon byŭ Maznycyn) nia byŭ zdawoleny z usiej inspektarskaj palityki, ale maŭčaŭ i pierapysywaŭ niekija papjery. Jon dahe-tul żyŭ z ksiondzom Hałuzaj u zhodzie; nawiet lu-bili z saboj pahutaryć na rożnyja nawukowyja te-my; časam spracalisia da śmierci, bo Maznycia byŭ poŭ-niedawierak.

A Pawieł Pietrowič Pietuchow raspraŭlaŭ skrydły niejkaha doŭhaha žuka i nia wiedaŭ, abšto inspektaru idzie. Tolki skazaŭ, pačuŭšy ab Biełaru-si: „Znajetie? hety žuk — heta jošč asobnaja pa-roda na Biełarusi: u Wialikaj Rasiej jaho saŭsim nia ma! ja dobra heta wiedaju. Znajetie? Mnie jaho ū wosieni zlawiŭ hety mały wučaŭ — Wincus Paŭ-łowič. Jon wielmi zdolny chłapiec i, ja widžu, što interesujecca przyrodaj, asabliwa, jak jamu ūsio dobra rastłumačyš. Znajetie? ja dumaju, što z jaho kališci budzie...“

Inspektor zmoršyŭsia i machnuŭ na jaho rukoj.

— Gaspadin Maźnycyn! — žwiarnuŭsia inspek-ter da sekretara: — pišyćcie pratakolaŭ, što ksiondz Hałuz buntuje wučniaŭ prociŭ inspektara. My he-ta pašlom da wyjšehaha načalstwa.

— Ja nie pazwolu pierakručywać swaich sloŭ — skazaŭ wostra ksiondz Hałuz: — ja da-mahajusia sklikać poŭnuju pedagogičnuju Radu, zabradak usiu sprawu i napisać pratakolaŭ pry ūsich.

Kasawańnie Wersalskaha Traktatu.

Zamiest razbrajeńnia — zbrajeńnie!

U paławinie hetaha m-ca francuski parlament pryniać zakon, jakim zawodzić a Francyi dwuchhadowaja abawiazkawaja wajskowaja służba.

Francuskija ūradawija hazety hety fakt padali z entuzyjazmam, dakazajuć nieabchodność uzmacnieńnia abarony Francyi i supakoju.

Niamieckaja presa hety fakt francuskaha zbrajeńnia wykarystała dla sprawy azbrajeńnia Niamieččyny — suproć Wersalskaha traktatu, jaki nie dazwalaie Niamieččynie mieć bolš 100 tysiačnaj słaba azbrojenaj armii.

Niamieckaja presa, swaimi artykulami z bajawymi zahałoukami — „Francyja śmierotna ūdaryła palityku razbrajeńnia“ i padobn. — z takim-ža bajawym źmiestam, pryhatawała wa ūsiej Niamieččynie adpawiednuju apiniudziela sarwańnia zabawiazawańnia padpisanaha ū Wersalskim traktacie ab niezbrajeńni.

Urad Hitlera hetu apiniju ūmieła wykarystać i skasawać niamieckaje zabawiazawańnie ū Wersalskim traktacie da taho, što Niamieččyna nia budzie mieć bolš 100 tysiač wojska.

Azbrajeńnie Niamieččyny.

Dnia 16 sakawika stoleta Rada Ministraŭ, pad staršynstwam kanclera Hitlera, wydala zakon ab razbudowie aružnaj siły ū Niamieččynie.

Žmiejst hetaha zakonu woš hetki: 1) Służba ū armii adbywajecca na asnowie ahulnaha abawiazku służby wajskowaj, 2) Niamieckaja armija ū

mirnym časie, razam z addzielami zlučanaj palicyi, dzielicca na 12 kamandnych korpusaŭ i 36 dywizijaŭ, 3) Ahulny abawiazak wajskowaj służby unarmuje dapaŭniajuć zakon.

Hetyja woš try parahrafy čysta wajennaha zakonu azbroili Niamieččynu i aficyjalna, a tak-ža skasawali tuju častku Wersalskaha traktatu, dzie skazana ab razbrajeńni Niamieččyny.

Wersalski traktat i nowy niamiecki wajskowy zakon.

Dziela zrazumieńnia dalokasiehańści niamieckaha ūradu treba adznać supiarečnosť nowaha niamieckaha wajskowaha zakonu z pastanowami Wersalskaha traktatu.

Wersalski traktat ahrańičaje niamieckuju armiju da 7 dywizijaŭ piechaty i 3 dywizijaŭ konnicy. Pry hetym ahrańičaje i ūwaruženie hetaj armii: kab nia było aružža nowaj techniki. Adnačasna Wersalski traktat zabaraniaie Niamieččynie ūwodzić ahulny abawiazak wajskowaj służby, — kab hetyja 10 dywizijaŭ wojska składalisia z najomnikaŭ z doŭhaterminowymi kontraktami, — kab wajaki byli starejšyja ludzi i nia było wajskowa-wyškallenych świeckich ludziej.

Kali paraŭniajem hetaje ahrańičenie niamieckaj armii mižnarodnym dahaworam z nowym niamieckim zakonom ab zbrojnaj sile Niamieččyny, dyk jasnym budzie, što Wersalski traktat — heta biazsilnaja papieryna, jakaja swaim pisanyim źmiestam nikoha da ničoha nie zabawiazuje.

Wodhuk hetaha pastupku ūradu Hitlera.

Abwieščawańnie wajennaha zakonu ū Niamieččynie wyklikała entuzyjazm u ūsiech niemcaŭ, bo hety zakon kasuje zabawiazawańni być Niemcam pakornymi mižnarodnamu prawnu, prawnu, jakoje strymliwaje ich ad histaryčnaha imknieńnia na ūschod Eŭropy. Hitler padsumoŭwajuć hety entuzyjazm Niamieckaha narodu pradbać na leta plebiscyt — narodnaje hałasawańnie ū Niamieččynie, kab imknieńni jaho narod paćwierdzić i hetym jašče bolš umacawać Hitlera na jaho stanowišcy.

Eŭrapejskija dziaŭstawy ahulaŭ hety fakt pryniali da wiedama spakojna. Zatrywžoŭylisia hetym tolki bałšawiki i wyjawili swoj niepakoj.

Słowam, Wersalski traktat łomicca biaz tresku ū Eŭrope.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газету „Беларускую Крыніцу“!

Roznyja wiestki.

Z POLŠČY.

Nowyja padatki. U sojmawaj skarbawaj komisii min. Zawadzki, haworać ab finansawa-padatkawaj palitycy, skazaŭ, što niedabor budžetu možna pakryć tolki nowym padatkam.

Projekt zakonu nowaha padatku ūžo razhladaie sojmawaja skarbawaja komisija, i pašla maje jaho pryniać Sojm.

Siarod aryštawanych polskich kamunistaŭ 98% żydoŭ. U Wařawie ū Akružnym Sudzie kamisar palicyi, haworać jak świedka, skazaŭ, što siarod aryštawanych kamunistaŭ — 98 proc. żydoŭ.

Stralcy „hułajuć.“ U Suwałkach stralcy ładzili bal. Na balu pabilisia, dy tak mocna, što adzin ūžo trup, a troch wyspawidałasia i pryhatawalaśia da śmierci. Lohka ranienych 17 asob. Zala „stšelcaŭ“ zusim žniščana.

Z ZAHRANICY.

Nowaja sibirskaja čyhunka. Zahrańičnyja hazety padajuć: Sawiety majuć namier u najbližejšaj budućyni pačać budawać nowuju čyhunku ū Sibiry ū kirunku Krasnajaŭsk—Błahawieščansk. Heta čyhunka maje prachodzić kala woziera Bejkał z poŭnačy i miž Chabaroŭskam i Nikolaieŭskam. Heta čyhunka budzie mieć 5000 kilometraŭ, a charakter jaje čysta wajenna-stratehičny.

U Niamieččynie hadujecca nienawiść da Polšcy. U niamieckija pa-

čatkawija školy ūwiedzienny padručniki historyi, u jakich wielmiwostra napisana prociŭ Polšcy. Sprawa jdzie ab Horny Šlonsk. Hetak niemcy hadujuć moładź, kab nie zabywalaśia ab Hornym Šlonsku.

Panaŭleńnie teroru prociŭ Žydoŭ u Niamieččynie. Apošnimi časami ū Niamieččynie panowiłsia teror prociŭ Žydoŭ, asabliwa prociŭ tych, što wiarnulisia z zahranicy. Aryštoŭwajuć żydoŭskich reemihrańtaŭ pahałouna ūsiech i ssylajuć u koncentracyjnyja łahieri.

Na Kubie rewalucyja zdušana. Dziakujuć raščym rasparadžeńniam prezydenta, rewalucyja na Kubie, ab jakoj my pisali ū prošłym numary, zdušana. Paŭstańnie padniłi tam kamunisty, jakich nie padtrymaŭ narod.

Z WILNI.

Akademija ū čeść biskupa Baranoŭskaha, pačynalnika litoŭskaha adradžeńnia, z nehody 100-lećcia jaho naradzinaŭ, adbyłasia 16.III. Akademiju ładziła Lit. Naw. T-wa.

Śmierć ks. J. Skrudziša. U pałowie hetaha miesiaca pamior u Wilni ksiondz J. Skrudziš, wiadamy litoŭski dziejać i piśmiennik, wučyciel litoŭskaj himnazii ū Świāncianach.

Imianiny Piłsudskaha. 19 h. m. u Wilni, zwyčajem minulych hadoŭ, adbywalisia pachody i akademii dzieła ūšanawańnia imianin Piłsudskaha. Piłsudski ū hety dzień i sam byŭ u Wilni.

Piśmy z wioski.

Nam patreba swaich siaŭcoŭ.

Kimiany, kala Šumska, Wil. Trockaha paw. Stoleta 10 lutaha ū našu wiosku pryjechali dwa studenty z Wilni i nahawarywali sialen zapiswacca ū polskuju socyjalistyčnuju partiju. Sialenie achwotna sabralisia i słuchali „nawinaŭ“, ab jakich hawaryli studenty.

Sialenie mała što zrazumieć z hutarki studentaŭ, bo pany studenty nadta-ž čysta papolsku hawaryli. Nam hetkich ahitataroŭ nia treba, jak niepatrebnaje i PPS. My biełarusy i nam treba arhanizacyi biełaruskaj. Nam patrebnaj siaŭcy swaje, my čužyncaŭ nia chočam!

A. S—wič.

Biaremsia za samaświeta.

Wišnioŭka, Ašmianskaha paw. Stoleta nadta cieška żywiecca našym sialanam, bo letaš 21 čerwienia hrad adbiŭ zbožža. Ludzi biednyja. Ciemnat wielikaja — polskaja szkoła ciemnaty nie pieramahaje. Dzieci, što končyli polskuju szkołu, nia ūmiejuć pračytać „nakazu płatničaha“, jakich ciapier sialenie majuć nadta mnoha. Treba našaj moładzi bracca za samaświeta — čytać mnoha biełaruskich knižak, hazet, ładzić biełaruskije pradstaŭleńni i arhanizawacca.

Wiaskowy.

Беларуская Кнігарня „ПАГОНЯ“

Вільня: Завальная 1,

Беларуская Кнігарня СТ. СТАНКЕВІЧА

в. Вострабрамская 2,

Беларуская Кнігарня ВЛ. МАНКЕВІЧА

в. Вострабрамская 1

ладзяць ад 1-га да 30 красавіка 1935 году

Танную прадажу беларускіх кніжак.

Зніжка, ад 25 прац. да 60 прац., будзе абымаць усе беларускія выданьні. Усе беларускія кніжкі па таннай цане можна купіць у ва ўсіх кнігарнях і прадаўцоŭ на правінцыі, а дзе іх дагэтуль яшчэ ня будзе, дык трэба выпісываць з Вільні, адначасна зьвяртаючы ўвагу на гэта правінцыяльным кнігарням.

Каталёг беларускіх кніжак з паніжанымі цэнамі высылаюць на жаданьне дарма ўсе тры вышэйназваныя беларускія кнігарні ў Вільні.

Dr. Stanisław i dr. Jadwiha Hryniewicz.

Suchoty (Tuberkuloza).

(Працяг).

Aściorožny čaławiek bačuć niešta padazrenaha ū siabie, pajšoŭ da dochtera, toj ahledziŭšy kaža, što ničoha niebiaśpiečnaha niam. Prajawy adnak trywajuć dalej. Najčасьciej ū takich nahodach lekar sam radziŭ, kab žwiarnucca da jaho pašla peŭnaha času, kab jašče raz abśledawać. A nat kali dochtar tak i nie kazaŭ, dyk paždaŭšy paru miesiacaŭ, treba žwiarnucca paŭtorna i to najlepš da taho samaha dochtera, dzie niechta byŭ pieršy raz.

Winy dochtera, kali jon mo pieršy raz nie paznaŭ, niam. Pačatki suchotaŭ bywaje časta trudna paznać, a pałochać čaławieka biez patreby nia možna. Lepš abśledawać jaho dwa ci bolš разоŭ.

Jość chwaryby wostryja, jakija kančajucca abo zdaroŭjem abo prychozić śmierć.

Inšyja z chwarybaŭ nadta zaciažnyja. Najčасьciej zaciažnoju chwarybaŭ buduć i suchoty. Dzieła hetaha mała, zachwareŭšy na suchoty, pakezacca raz da dochtera i spadziawacca, što wypiušy adnu flašku lakaŭstwa, usieńka ūžo зроблена, što treba. Hetkaje lekwańnie tutaka zusim biezkarysnae. Zmahańnie z chwarybaŭ musić być planowaje i rehularnaje.

Na heta kazaci muć — cieška chadzić ci jeździć da dochtera, nia majuć hrošaŭ. Zrazumieła, što kali

niama nijakaje mahčymeści dastać hrošy, nia možam rabić takomu čaławieku zakidaŭ, što jon nie pašoŭ da dochtera ci nia ūziaŭ z apteki lakaŭstwa. Toj adnak, chto moža, ci dzieła taho što мае sobskija hrošy, ci dzieła taho, što naležyć da Kasy Chworych, dyk prynamsia toj, kab paruپیusia, jak śled. Jak časta možna baćyć hetkich mała rupliwych ludziej, što narakajuć potom na los, na ludziej, tolki nie padumajuć, što i wielikaja častka winy lažyć pa ich staranie. Nie rabili jany taho, što treba było.

Ukany hutarki ab suchotach treba było-b niekalki sloŭ skazać, jak časta jany bywajuć pryčynaju śmierci ū ludziej.

Kab ujawić siabie bolš mienš, jak jano sapraŭdy, padumajem tolki, što ū nas na 1000 ludziej pamiraje na suchoty aŭ 37 čaławiek.

Užo na 2 m miesiacy žyćcia ū 100 pamieršych dziciacj možna znajści ū 26 suchoty, u 12 m miesiacy ūžo ich budzie z suchotami 30, u 1—2 ho-dzie žyćcia—47,5, a ad 5-ha hodu nat' da 67 zaražanych suchotami na kožnych 100 pamieršych.

Wiedajem, što na niekalkinacca čaławiek tolki adzin ci dwuch, skažam, moža zachwareć na tuju ci inšuju chwarybu. Tyja, što zachwarejuć, byli, jak kažam, mienš adpornyja. Na henuju adpornaść składajucca roznaŭkija swomeści čaławieka. Pamiž henymi swomaściami adneju z najwažniejšych budzie toje, jakimi byli bački ci ahulaŭ prodky dazienaha čaławieka. Značycca, čaławiek moža dastawać u spadčynie roznyja nachiły da nawuki, pry-

kladam, ci znoŭ da chwaryby.

Henaje spadkabiernictwa nachiły da suchotaŭ adna z najwažniejšych pryčynaŭ chwaryby. Heny nachiły jasna jašče nia kaža ab chwarybie. Adnak chaj tolki hetki čaławiek lučyć u blahija ūmowy, užo chutka zarazicca i chwaryba woźmie jaho ū swoj abojm. Spryčyniajucca da abniedužawańnia i lahčejšaha potom zaražeńnia suchotami dziciačyja chwaryby, biednyja ūmowy chatnaha žyćcia, ciemnatyie pamieškańnie, praca ū zapylenych poŭnych dymu izbach.

Užo byla hutarka ū raždziele ab karmleńni hruđnaha dziciaci, što maci chwaryja na suchoty nie pawinna karmić małoha dziciaci, dzieła taho, što jnakš zarazicca.

Na henym miescy chacieli-b my žwiarnuć uwahu na adzin nadta niapryhožy abyčaj, jaki miž inšym pamahaje pry raspaŭsiudžawańni suchotaŭ u małych dziciacj. Kab dzicia lahčej schapiła cыcku, maci biare na palcy śliny i paśliniŭšy hetak hruđzi, daje potom smakteć małomu. Suchotnica sa ślinami pieranosić bakteryi suchotaŭ na hruđzi i hetkim čynam užo z pieršych dzion dzicia budzie zaražanaie strašennaju chwarybaŭ. Biazumoŭna, i roznyja inšyja chwaryby mohuć pierachodzić da dziciaci henym ślacham.

Dzieła hetaha i zdarawiej i pryhažej, kalima-ci zamiešt taho, kab ślinić cыcki, abmyje ich pierawaraju wadoju i čystyja padać dziciaci smakteć.